

"Met publiek geld gefinancierde informatie behoort in beginsel ook voor het publiek toegankelijk te zijn." De nieuwe Wet open overheid (Woo) bevat een inspanningsverplichting om 'informatie over het beleid, inclusief de voorbereiding, uitvoering naleving, handhaving en evaluatie actief openbaar te maken, indien dit zonder onevenredige inspanning of kosten redelijkerwijs mogelijk is.' Transparantie is overigens niet alleen een kwestie van toegang tot documenten. Het gaat ook om de vraag of raadsleden direct contact kunnen leggen met ambtenaren. In een deel van de gemeenten is dit de normale praktijk, maar in andere gemeenten lopen alle contacten nog steeds via de wethouder.

Samenvattend gaat het om:

- Afspraken maken over het ruimhartig delen van documenten
- Expliciteren van informatiecategorieën (evaluaties, voortgangsrapportages, ook kritische signalen en *early warnings*, etc.)
- Direct contact tussen raadsleden en ambtenaren mogelijk maken.

Rien Fraanje

Gemeenten moeten zonder fluit en grensrechters een wedstrijd leiden

De vraag naar goed bestuur en adequate controle en verantwoording is naar mijn smaak eerder normatief dan empirisch van aard. Dat maakt de vraag naar goed bestuur vooral een politieke kwestie waarover politieke strijd gevoerd moet worden.

Politieke partijen hebben tot taak om steun te verwerven voor hun visie op wat goed bestuur is en hoe zij het bestuur adequaat willen controleren. Uiteraard geldt daarbij dat de democratische rechtsstaat enkele principes van goed bestuur heeft neergelegd in kaders en spelregels die generieke waarde hebben en (grotendeels) onbetwist zijn.

Volgens onze rechtsstatelijke principes betekent goed bestuur onder meer dat macht niet is geconcentreerd, dat iedere macht een tegenmacht heeft of door een andere macht wordt gecontroleerd en kan worden gecorrigeerd, dat besluitvorming openbaar en transparant plaatsvindt en dat mensen eens in de zoveel tijd een eerdere keuze kunnen corrigeren door nieuwe vertegenwoordigers te kiezen.

Buiten de universele rechtsstatelijke kaders ben ik sceptisch over de mogelijkheden om goed bestuur en adequate controle en verantwoording volledig wetenschappelijk te objectiveren en daarmee toetsbaar te maken.

Dat die behoefte er is, begrijp ik wel. Zoals jullie zelf ook al in jullie notitie schrijven: er ligt een zorg aan ten grondslag of gemeenten de hun toebedeelde taken aankunnen en of zij er daarbij in slagen om democratische controle adequaat te organiseren. Die zorg lijkt me niet onterecht. Maar niet omdat gemeenten daarvoor onvoldoende geëquipeerd zouden zijn of de bestuurskracht missen om hun taken te vervullen.

Het probleem lijkt me eerder dat ze taken op hun bord hebben gekregen die zij in de huidige context en onder de huidige voorwaarden nooit en te nimmer naar tevredenheid kunnen vervullen. Het probleem daarbij zijn niet de gemeenten die de kwaliteit ontberen; het probleem is de ondoordachte taaktoewijzing en gebrekkige organisatie van een goede context om die taken op te pakken.

Afgelopen twintig jaar zijn taken gedecentraliseerd waarbij eigenlijk meteen impliciet werd gezegd dat gemeenten met hun huidige schaal die taken niet aankunnen. En dus bevatte menig wetsvoorstel die de decentralisatie van taken naar gemeenten voorstond een bepaling die gemeenten verplichtte om samen te werken met andere gemeenten bij de uitvoering van die taken of om een regionaal samenwerkingsverband te vormen. Het gevolg van deze wijze van decentraliseren is dat gemeenten niet kunnen voldoen aan de basale, rechtsstatelijke vereisten van adequate controle en verantwoording, en openbare en transparante besluitvorming. Regionale samenwerkingsverbanden die zijn georganiseerd volgens de Wet gemeenschappelijke regelingen hebben geen duidelijke, publieke arena waar ze verantwoording kunnen afleggen over de uitgezette koers; gekozen gemeenteraadsleden kunnen niet goed controleren of de taken in de regio worden uitgevoerd volgens hun politieke visie op goed bestuur.

De wijze waarop we nu taken toedelen aan gemeenten is alsof we tegen een scheidsrechter zeggen: je moet een belangrijke wedstrijd leiden, zonder dat we hem een fluit, gele en rode kaart en grensrechters meegeven. En als naderhand blijkt dat de wedstrijd volledig uit de hand is gelopen en door fouten van de scheidsrechter oneerlijk is verlopen, dan zeggen we:

we maken ons zorgen of scheidsrechters hun taak wel aankunnen. Ze lijken niet in staat het eerlijke verloop van een wedstrijd te controleren. Daarom hebben we objectieve en wetenschappelijk te onderzoeken criteria nodig wat het betekent om een goede scheidsrechter te zijn.

Het meest vreemde aan deze situatie is dat ons bestuurlijke stelsel zo is gebouwd dat voor taken waarvan we vinden dat gemeenten die vanwege hun kleinere schaal en draagkracht niet aankunnen provincies bestaan als eigenstandige en democratisch georganiseerde bestuurslaag. Maar opmerkelijk genoeg zijn die de afgelopen decennia bij de toedeling van taken niet of nauwelijks in het vizier geweest. Om raadselachtige redenen zijn provincies structureel en consequent overgeslagen bij de herverdeling van taken zoals we die afgelopen twintig jaar hebben gezien.

Kortom: de vraag naar de staat van controle en verantwoording in het lokaal bestuur is relevant. We weten dat het lokaal bestuur nu niet in staat is om aan basale staatsrechtelijke vereisten van goede verantwoording en controle te voldoen.

Maar: dat komt niet omdat gemeenten daarvoor niet voldoende zijn toegerust of om dat ze de bestuurskracht daarvoor ontberen. Daarom helpt het niet om te zoeken naar wetenschappelijk te objectiveren en onderzoeken criteria en normen om aan te tonen dat gemeenten hun taak niet aankunnen. Het werkelijke probleem zijn de context en randvoorwaarden waarbinnen gemeenten worden opgedragen hun taken uit te voeren en de wijze waarop de provincies als het logische alternatief om taken op te pakken worden gepasseerd.

Marieke van Genugten

Controle en verantwoording in het lokaal bestuur vraagt om nabijheid tot organisaties op afstand